

ВИЩА ОСВІТА ЯК ЦІННІСТЬ СУЧАСНОЇ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

М.В. Безугла

У статті надано характеристику освіти як цінності, особливу увагу приділено дослідженню ставлення сучасних студентів до освіти та трагічних наслідків домінування у вищій освіті ринкової орієнтації.

Головною цінністю освіти є можливість завоювання внутрішньої духовної свободи окремою людиною.

Жак Мартен

Постановка проблеми у її загальному виді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями

Стаття присвячена дослідженню проблеми формування ціннісного ставлення студентів до освіти, яка є однією з актуальних проблем сучасної педагогіки, теорії та методики науково-педагогічних досліджень. Пильна увага до цієї проблеми викликана тим, що лише сформоване ціннісне відношення до освіти допоможе сучасній молоді знайти свій шлях у житті та розкрити весь свій духовний потенціал.

Актуальність дослідження. Освіта, особливо вища, розглядається як головний, провідний фактор соціального та економічного прогресу. Причина такої уваги в тому, що найважливішою цінністю та основним капіталом сучасного суспільства є людина, здатна до пошуку та засвоєння й прийняття нестандартних рішень. На думку Еріха Фрома, розвиток буде визначатися не стільки тим, що людина має, скільки тим, ким вона є, що вона зможе зробити з тим, що має [9].

Саме формування ціннісного ставлення до освіти є провідною рушійною силою на шляху до створення „суспільства знань”, виховання гармонійно та духовно розвиненої особистості.

У статті зроблено спробу цілісного дослідження проблеми формування ціннісного ставлення студентів до освіти.

Аналіз останніх досліджень з публікацій, в яких започатковано розв'язання цієї проблеми і на які спирається автор

Теоретичною базою дослідження є філософська теорія цінностей (А. Здравомислов, М. Каган, В. Сластьонін, В. Тугарінов); психологічні теорії мотивів, потреб та розвитку особистості (Б. Ананьєв, О. Леонтьєв, С. Рубінштейн, Л. Виготський, Д. Узнадзе), а також дослідження представників зарубіжної психології гуманістичного напрямку (А. Маслоу, К. Роджерс, В. Франкл). Ціннісні орієнтації молоді проаналізовані Є. Руднською, А. Серим, М. Яницьким. Н. Бердяєв, М. Вебер, Я. Коменський, Дж. Локк, В. Франкл, К. Юнг розмірковували про сутність освіти, критерії освіченості людини, вказували на необхідність гуманізації та гуманітаризації освіти.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття

У статті зроблена спроба цілісного дослідження освіти як цінності, особлива увага була приділена дослідженню ставлення сучасних студентів до освіти, яка по своїй суті завжди працює на майбутнє, визначаючи розвиток суспільства у прогресивному або регресивному напрямках. Таким чином, лише сформоване ціннісне ставлення студентів до освіти здатне переломити негативні тенденції у духовній, моральній сфері людства, допомогти у пошуках сенсу людського життя, дати позитивні життєві орієнтири. Ця проблема стає сьогодні особливо актуальною.

Формування цілей статті

Мета статті полягає в наданні характеристики вищій освіті як цінності сучасної студентської молоді. Значна увага приділяється дослідженню ставлення студентів до освіти. Крім цього, у статті надається характеристика трагічних наслідків домінування в освіті ринкової орієнтації.

Виклад основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням отриманих результатів

Проблема формування ціннісного ставлення до освіти є однією з актуальних проблем сучасної педагогіки, теорії та методики науково-

педагогічних досліджень. Пильна увага до цієї проблеми викликана тим, що лише сформоване ціннісне ставлення до освіти допоможе сучасній молоді знайти свій шлях у житті та розкрити весь свій духовний потенціал.

Поняття освіта – досить багатоаспектне. У законі України „Про освіту” воно визначається як: „Освіта – основа інтелектуального, культурного, духовного, соціального, економічного розвитку суспільства і держави. Метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, розвиток її талантів, розумових і фізичних здатностей, виховання високих моральних якостей, формування громадян, здатних до свідомого суспільного вибору, збагачення на цій основі інтелектуального, творчого, культурного потенціалу народу, підвищення освітнього рівня народу, забезпечення народного господарства кваліфікованими фахівцями”. Зміст освіти – спеціально відібрана та визнана суспільством (державою) система елементів об’єктивованого досвіду людства, засвоєння якого необхідне для успішної діяльності індивіда в обраній ним галузі суспільно корисної практики [7, 21-29].

У своєму культурному зрізі освіта являє собою цілеспрямований триєдиний процес, який характеризується такими його сторонами, як засвоєння досвіду, виховання якостей поведінки, фізичний та розумовий розвиток. Тим самим освіта детермінована певними уявленнями про соціальні функції людини, а її зміст виступає засобом розвитку особистості та формування її базової культури [8, 34].

Сьогодні як в Україні, так і в інших країнах світу спостерігається девальвація багатьох моральних цінностей. Споживацький спосіб життя суспільства, наявність соціальних контрастів, занепад моралі призводять до росту злочинності, морального нігілізму та глибокого песимізму особливо серед молоді [2, 31].

Найпоширенішою в наш час є ринкова орієнтація, при якій знання та людина, котра ними володіє, перетворюється на товар, інструмент для здобуття результатів. Очевидним є вплив домінуючої орієнтації на систему освіти. Метою навчання стає накопичення інформації, яка може бути корисною на ринку праці. Мотивом навчання стає не інтерес до пізнання, осягнення, а отримання освіти, яка має високу майнову вартість. Трагічними наслідками домінування

в освіті ринкової орієнтації є те, що особистість не розвивається, втрачає свою індивідуальність, спрямовує свої зусилля на ринкові марки, зовнішні атрибути, культ нагромадження цінних речей, які створюють для неї престижну оболонку. Усе це веде до знеособлення людини, беззмістовності життя, втрати сенсу буття та індивідуальності, невдоволення, безцільності існування, відриву людини від природи, саморуїнування [5, 61].

Прикметно те, що більша частина молоді живе та навчається за принципом володіння. Наприклад, студенти сприймають лекції, розуміють логіку побудови речень, їхній зміст, конспектують текст, заучують його та складають іспит. Для них мета навчання – накопичення інформації та її збереження без будь-яких змін. Результати такої діяльності дуже низькі: нове лякає, викликає сумніви щодо інформації, якою людина володіє, розвиває механічну пам'ять. Механічні записи лекцій, конспектів вбивають здатність до запам'ятовування: людина покладається тільки на записи, а не на власні можливості. Це тенденція регресії особистості, готовність віддати своє життя у руки інших. Тому сьогодні перед системою освіти гостро постала проблема формування особистості, що обирає орієнтацію буття, яка забезпечує реалізацію власних сил та можливостей, проникнення силою свого розуму вглиб явищ, розуміння їхньої суті [4, 4].

Особливо яскраво зниження у системі ціннісних орієнтацій молоді виявляється у її ставлення до освіти як базової соціальної цінності. Сучасна система освіти загалом орієнтує на самостійне навчання та самоосвіту, розвиток творчих здібностей студентів. Це виявляється у спілкуванні, критичному аналізі, виробленні знань на основі попереднього досвіду. Однак сучасна молодь не готова до таких індустріальних кроків. Більшість з них не вміє самостійно виробляти судження, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, виявляти закономірності, логічно мислити, переконливо формулювати свої ідеї, грамотно аргументувати висновки.

Освіта розглядається як засіб перспективно-конкурентоспроможного становища на ринку праці та лише потім як засіб надбання знань. Осторонь залишається стійка світоглядна та моральна позиції, що проявляються у соціальній відповідальності, порядності, щирості. Наявність вищої освіти, незалежно від мотивів її

отримання, у цілому сприймається студентами як один з основних компонентів майбутнього благополуччя та успішності. Це свідчить про те, що цінність вищої освіти визнається та усвідомлюється усіма студентами, відрізняється лише наповнення цієї цінності у свідомості окремого індивіда. Для студентів початкових курсів головним мотивом отримання вищої освіти є отримання нових соціальних характеристик, а для студентів старших курсів – поглиблення знань, отримання професійних навичок. Тому у процесі навчання відбувається корегування ціннісно-нормативних установок студентів шляхом отримання знань у процесі одержання освіти [6, 2].

Освіта не є термінальною або цільовою життєвою цінністю для переважної більшості сучасних студентів, вона не є самоцінною як ідеал саморозвитку особистості. У молоді переважає ставлення до освіти як до інструментальної цінності, суспільно значущого засобу досягнення інших важливих соціальних та індивідуальних цілей. Тому домінують не інтелектуальні й соціально-професійні, а соціально-матеріальні та соціально-економічні мотиви та установки. Отже, лише сформоване ціннісне ставлення студентів до освіти здатне переломити негативні тенденції у духовній, моральній сфері людства, допомогти у пошуках сенсу людського життя, дати позитивні життєві орієнтири.

Дж. К. Честерсон зауважував, що: „Освіта – це душа суспільства”. Насправді, так воно і є, бо ті знання передаються від одного покоління до іншого. До освіти підходять з точки зору цінності, яку вона має для особистості. Мова йде про цінності на відміну від утилітарних благ, про розмежування ступенів гідності на основі певного ідеального зразка. Особистість є тим більш цінною, чим більше вона є розвиненою, чим більш є розгорнутими, виявленими її унікальні обдаровання, а освіта є тим більш цінною, чим більше вона сприяє такому її розвитку. Інша позиція не менш умовно може бути названа сучасною. До освіти підходять з точки зору корисності. Корисність освіти визначається тим, наскільки освічена людина необхідна іншим, та наскільки суспільству. Де переважають освічені люди, живеться краще, аніж суспільству людей неосвічених. Освіта у цьому розумінні є корисною людині, тому що вона підвищує її вартість, цінність не в розумінні унікального саморозвитку, але цінність як товару, на який існує платоспроможний попит [9, 2].

Цінностями сучасної освіти є культура і людина. Базові складові культури – наука, мистецтво, моральність, релігія, економіка, техніка, технологія – є аксіологічною основою освіти, яка доповнюється національними і специфічними цінностями. У центрі цих цінностей стоїть Людина – найвища цінність, яка виступає і „як наступник історичної спадщини, і як творчий початок історії” [1, 102]. Слід особливо звернути увагу на те, що „... освіта без виховання не формує людину, – як відзначав філософ І.А. Ільїн, а розгнуздує і псує її, тому що вона дає в її розпорядження життєво вигідні можливості, технічні уміння, якими вона – бездуховна, безсовісна, безвірна і безхарактерна – і починає зловживати” [3, 178-179]. Отже, необхідно стимулювати інтерес студентів до оволодіння новими знаннями, щоб вони вчилися не заради оцінок, а заради самих знань. Лише йдучи шляхом духовного розвитку та самовдосконалення, сучасна студентська молодь зможе з’ясувати для себе істинну цінність освіти, яка по своїй суті завжди працює на майбутнє, визначаючи розвиток суспільства у прогресивному або регресивному напрямках.

Висновки й перспективи подальших розвідок у даному напрямку

Отже, формування ціннісного ставлення студентів до освіти є неможливим без паралельного духовного розвитку особистості студента як можливості самореалізації на основі вищих цінностей: моральності, поваги, творчості для викладача; як уникнення безапеляційного та принизливого ставлення до студента; величезної відповідальності перед власною совістю, а також необхідності виконання функції духовного референта, взірця для наслідування. Таким чином, формування ціннісного ставлення студентів до освіти буде можливим лише завдяки розвитку духовного потенціалу особистості, уваги до розкриття творчих здібностей студента на основі підвищення його зацікавленості у процесі отримання знань.

Подальша стадія наших досліджень буде пов’язана з детальним аналізом методологічних підходів до проблеми формування ціннісного ставлення студентів до освіти.

Література

1. Варшаловский С. Ценность образования на разных этапах жизни // Андрагогика. – Ноябрь. – 2008.
2. Гершунский Б.С. Философия образования для XXI века. – М., 1997.
3. Ильин И.А. Собрание сочинений в 10 т. – Т.2: К. 2 – М., 1994. – 327с.
4. Крывко Т.А. Гуманистические ценности в современном образовании / Т.А. Крывко // Ціннісні орієнтації освіти у XXI столітті: орієнтири та напрямки сучасної освіти: Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції. 2-5 жовтня 2005р., м. Луганськ. - Ч.3. - Луганськ: альма-матер, 2005. - С.31-41.
5. Левченко Т.І. Розвиток освіти та особистості в різних педагогічних системах: монографія / Т.І. Левченко. - Вінниця: Вид-во "Нова книга", 2002. - 512с.
6. Мотивация получения образования студентами (Электронный ресурс) / Статья с сайта Академии труда и социальных отношений. Ярославский филиал государственного университета имени П.Г. Демидова / Составитель А.Р. Барахоева. – Режим доступа: http://yaratiso.ru/index.php?option=com_content&task=view&id=267&Itemid=50
7. Пелех Ю. Цінності і смисл як інтерпретація педагогічно сущого / Юрій Пелех // Вища освіта України. – 2009. - № 3. – С. 21-29.
8. Пидкасистый П.И. Педагогика: учебное пособие для студентов педагогических вузов и педагогических колледжей / П.И. Пидкасистый. - М: Педагогическое общество России, 1998. - 640 с.
9. Филиппов А. Ценность университетского образования (Электронный ресурс) / Составитель Александр Филиппов //Отечественные записки. – Опубликовано: 2009-08-11. - №1 (2). – Режим доступа: <http://magazines.russ.ru>

В статье была дана характеристика образованию как ценности, особое внимание уделено исследованию отношения современных студентов к образованию и трагическим последствиям доминирования в высшем образовании рыночной ориентации.

The article gives characteristics to education as a value; special attention is paid to the research of modern students' relation to education and tragic consequences of domination of market orientation in higher education.

Безуглая М.В. – здобувач кафедри педагогіки Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (м. Луганськ)

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТІ

І.А. Берьозкіна

В статті розглянуто напрями підвищення ефективності використання засобів інформаційних технологій в освіті для досягнення педагогічних та психологічних цілей навчання.

Постановка проблеми у загальному виді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями

Освіта – стратегічна основа розвитку особистості, суспільства, нації й держави, запорука майбутнього, найбільш масштабна сфера суспільства, його політичної, соціально-економічної, культурної та наукової організації. Вона є засобом відтворення й нарощування інтелектуального й духовного потенціалу народу, виховання патріота й громадянина, дієвим чинником модернізації суспільства, зміцнення авторитету держави на міжнародній арені.

Сучасний період розвитку цивілізованого суспільства характеризує процес інформатизації. Інформатизація суспільства – це глобальний соціальний процес, особливість якого визначається тим, що домінуючим видом діяльності у сфері суспільного виробництва є збирання, накопичення, обробка, зберігання, передача й використання інформації, що здійснюються на основі сучасних засобів мікропроцесорної й обчислювальної техніки, а також на базі різноманітних засобів інформаційного обміну.